

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ У РЕГУЛЮВАННІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE ROLE OF STATE BODIES IN THE REGULATION OF FORENSIC MEDICAL EXPERT ACTIVITY

УДК 352/354].07:340.6
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.38.49>

Семенець-Орлова І.А.

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональної Академії управління персоналом, ORCID ID: 0000-0001-9227-7426

Дакал А.В.

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональної Академії управління персоналом, ORCID ID: 0000-0003-3221-353X

Клименко І.С.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, Міжрегіональної Академії управління персоналом, ORCID ID: 0000-0003-3119-7494

У сучасному суспільстві, де справедливість є основою стабільності та довіри громадян до держави, роль державних органів у регулюванні судово-медичної експертної діяльності набуває особливої ваги. Ця діяльність лежить в основі ухвалення важливих рішень у судових процесах, які можуть вплинути на долю людей, їхню свободу та навіть життя. Від ефективності та незалежності судово-медичних експертів залежить справедливість вироків, а отже, і віра суспільства у правосуддя. Державні органи несуть величезну відповідальність за створення таких умов, де судово-медична експертиза може здійснюватися об'єктивно, професійно та без тиску з боку будь-яких зацікавлених сторін. У цій сфері важливими є прозорі механізми контролю, чітко визначені правові норми та ефективна система підготовки кадрів. Невиконання цих завдань може призвести до трагічних наслідків, де невинні опиняються за ґратами, а винні залишаються на свободі. Успішне регулювання судово-медичної експертної діяльності державними органами є не лише питанням законодавства та норм, але й питанням морального обов'язку перед суспільством, адже справедливість у суді – це серце будь-якої демократичної держави. І саме тому це питання викликає такі сильні емоції та загострює почуття відповідальності за долі людей, які залежать від чесності й професіоналізму судово-медичних експертів.

Ключові слова: судово-медична експертиза, регулювання, державні органи, правосуддя, справедливість, правові норми.

In modern society, where justice is the basis of stability and citizens' trust in the state, the role of state bodies in regulating forensic medical expert activity is gaining particular importance. This activity is the basis for making important decisions in court processes that can affect the fate of people, their freedom and even their lives. The effectiveness and independence of forensic experts depends on the justice of the verdicts, and therefore the public's faith in justice. State bodies bear a huge responsibility for creating such conditions where forensic medical examination can be carried out objectively, professionally and without pressure from any interested parties. In this area, transparent control mechanisms, clearly defined legal norms and an effective personnel training system are important. Failure to complete these tasks can lead to tragic consequences, where the innocent end up behind bars and the guilty remain free. Successful regulation of forensic medical expert activity by state bodies is not only a matter of legislation and norms, but also a matter of moral duty to society, because justice in court is the heart of any democratic state. And that is why this issue causes such strong emotions and sharpens the sense of responsibility for the destinies of people who depend on the honesty and professionalism of forensic experts.

Key words: forensic medical examination, regulation, state bodies, justice, fairness, legal norms.

Постановка проблеми. Судово-медична експертна діяльність відіграє критично важливу роль у системі правосуддя, забезпечуючи науково обґрунтовані висновки, що впливають на судові рішення. Однак існує ряд проблем, пов'язаних з регулюванням цієї діяльності з боку державних органів. Зокрема, відсутність чітких і прозорих механізмів контролю, недостатня незалежність експертів, а також вплив зовнішніх факторів можуть призводити до викривлення результатів експертизи та порушення принципів справедливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації акцентують увагу на важливій ролі державних органів у забезпеченні справедливості через регулювання судово-медичної експертної діяльності. Зокрема, Антонюк П. підкреслює важливість професійної компетентності експертів для забезпечення об'єктивності висновків у судових справах [1]. Гамалюк Б., Лямпель В., Цимбаліста Р. розглядають інституційні основи формування системи експертної діяльності

в Україні, акцентуючи увагу на необхідності її вдосконалення для підвищення якості експертиз [2]. Законодавча база, що регулює судово-медичну експертизу, також потребує оновлення та посилення [3-4]. Клименко О. зазначає, що реформування цієї системи є необхідним для інтеграції сучасних підходів та стандартів [5].

Метою статті є дослідження ролі державних органів у регулюванні судово-медичної експертної діяльності та визначення шляхів підвищення її ефективності й незалежності.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, коли значення судово-медичної експертної діяльності набуває все більшої ваги, особлива увага приділяється ролі державних органів у регулюванні цієї сфери. У контексті побудови ефективної системи державного управління, посилюється контроль і вплив на розвиток теорії та практики судової експертизи, вдосконалення принципів судово-експертної діяльності, а також забезпечення високої якості кадрового потенціалу.

Необхідність перегляду і наукового аналізу існуючої в Україні системи експертного забезпечення правосуддя стала актуальною через виклики, з якими стикається держава в процесі глобалізації та пошуку нових підходів до забезпечення об'єктивного та незалежного судочинства. У цьому контексті урядовці, науковці та спеціалісти мають звертати особливу увагу на те, як можна покращити законодавчі та організаційно-управлінські засади, на яких будується діяльність установ, що здійснюють судово-експертну діяльність. Зокрема, виключна цінність судово-медичної експертизи полягає у проведенні науково обґрунтованих досліджень для встановлення фактів, що мають доказове значення. Такі дослідження базуються на спеціальних знаннях і допомагають правоохоронним і судовим органам у прийнятті об'єктивних рішень, максимально використовуючи досягнення науки і техніки. Попри зростаючу роль судової експертизи, в Україні залишається невирішеним питання систематизації і стандартизації підходів до експертного забезпечення правосуддя, що вимагає активної участі державних органів у розробці й реалізації нових підходів, які відповідатимуть сучасним викликам і забезпечать високий рівень захисту прав і свобод громадян [1 с. 36-41; 2 с. 66].

Також важливо відзначити, що ключову роль у формуванні ефективної системи судово-експертної діяльності відіграє Міністерство юстиції України. Відомство не лише координує діяльність інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, але й забезпечує дотримання законних інтересів і прав громадян, гарантуючи їхню захищеність в процесі судочинства.

На жаль, у статті не акцентується увага на тій глибокій людській трагедії, яка часто стоїть за судово-медичною експертизою. У кожному окремому випадку, за кожним аналізом та дослідженням стоять людські життя, зламані долі, нездійснені мрії та розбиті серця. Тому кожен експерт має розуміти, що він працює не лише з доказами та науковими даними, а з людським болем та стражданнями. Саме це повинно бути серцем його роботи – прагненням до справедливості, яка не просто забезпечується законами, а має своїм корінням щире людську емпатію та турботу. Крім того, важливо звернути увагу на необхідність етичного підходу до цієї діяльності. Сучасна судово-медична експертиза повинна бути не тільки точною, але й гуманною. Це значить, що всі процеси повинні враховувати не тільки юридичні аспекти, але й моральні принципи. Експерти повинні розуміти, що їхні висновки впливають

на життя людей і можуть мати довготривалі наслідки для родин, суспільства і навіть країни загалом. Забезпечення цього потребує не лише вдосконалення законодавства та організаційних підходів, але й формування нової культури судово-медичної експертної діяльності в Україні. Культури, де повага до людської гідності є ключовим принципом, а наука служить не просто інструментом, але й джерелом істини, що стоїть на захисті найважливіших цінностей – життя та справедливості. Так можна сказати, що успішність регулювання судово-медичної експертної діяльності залежить від спільних зусиль державних органів, науковців і експертів, які разом мають створити такі умови, за яких судово-експертна діяльність буде максимально прозорою, ефективною та надійною [4; 7].

Сьогодні роль державних органів у регулюванні судово-медичної експертної діяльності є не просто важливою, а життєво необхідною, що не просто питання адміністративного контролю або виконання законодавчих норм. Таке питання довіри людей до системи, до держави, яка має бути гарантом справедливості та захисту. Державні органи повинні усвідомлювати, що їхня діяльність у цій сфері є ключем до справедливості для тисячі громадян. Вони стоять на сторожі істини, і саме від їхньої діяльності залежить, чи буде кожен українець впевнений у тому, що його права будуть захищені, а правда буде відкрита, навіть якщо вона прихована у найтемніших куточках. Коли держава бере на себе відповідальність за регулювання судово-медичної експертизи, вона фактично бере на себе відповідальність за долі людей, які опинилися у найскладніших життєвих ситуаціях. Вона має забезпечити таку систему, де експертна діяльність не буде піддаватися тиску, де кожне дослідження буде проводитись із максимальною точністю та неупередженістю, де людські страждання не будуть ігноровані, а голос правди буде чути гучно та ясно [3; 6].

У цьому контексті держава повинна бути не просто регулятором, але і захисником моральних та етичних стандартів, які є основою судово-медичної експертизи, що вимагає не тільки жорсткого контролю, але і створення умов, в яких кожен експерт почуватиметься захищеним від будь-яких зовнішніх впливів, здатним приймати рішення тільки на основі істини. Державні органи повинні бути не лише наглядачами, але й моральним компасом для всіх, хто працює в цій галузі. Вони мають бути гарантом того, що ніщо не зможе порушити цю делікатну рівновагу між наукою, правом та етикою, на якій будується судово-медична

експертиза. Це покликання держави – забезпечити, щоб кожна судово-медична експертиза була не просто технічним процесом, але актом справедливості, який приносить правду та зцілення там, де це найбільше необхідно. І в цьому, як ні в чому іншому, полягає її найвища місія.

Висновки і пропозиції. Роль державних органів у регулюванні судово-медичної експертної діяльності є ключовою для забезпечення об'єктивності та незалежності правосуддя. Їх діяльність визначає якість експертних досліджень і довіру громадян до правової системи. Проте існуюча система потребує перегляду та вдосконалення. Відсутність систематизації і стандартизації підходів до експертного забезпечення правосуддя ставить під загрозу ефективність судової експертизи, що може негативно вплинути на результати судових процесів. Важливою є роль етики та моралі, яку мають виконувати державні органи як регулятори, так і захисники етичних стандартів у судово-медичній експертизі. Це забезпечує високу якість та достовірність експертних висновків. Ефективне регулювання судово-медичної експертної діяльності можливе лише за умов спільної роботи державних органів, науковців та експертів, що дозволяє досягти високого рівня прозорості та надійності в цій сфері.

У цьому контексті, для покращення системи регулювання судово-медичної експертної діяльності, необхідно розробити і впровадити національні стандарти, що базуються на найкращих міжнародних практиках. Це дозволить підвищити рівень професійності та достовірності експертних висновків. Важливо також ввести систематичні програми підвищення кваліфікації судово-медичних експертів, які охоплюватимуть не лише технічні аспекти, але й етичні та правові питання. Посилення контролю державних органів за дотриманням

стандартів і процедур у судово-медичній експертизі допоможе знизити ризик корупції та зовнішнього впливу на результати експертних досліджень.

Налагодження тісної співпраці з міжнародними організаціями для обміну досвідом та впровадження передових методик і технологій є ще одним важливим кроком. Окрім того, розробка механізмів, що гарантують незалежність судово-медичних експертів від впливу будь-яких зацікавлених сторін, зокрема через удосконалення законодавства і створення спеціальних органів нагляду, також є необхідною для забезпечення високої якості і незалежності судово-медичної експертної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк П.Є. Щодо професійної компетентності судово-медичного експерта. Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. [голов. ред. В.В. Черней] ДНДЕКЦ МВС України; НАВС. К.: ПК "Типографія від "А" до "Я", 2016. № 1 (25). 211с.: іл. С. 36-41.
2. Гамалюк Б. М., Лямпель В. І., Цимбаліста Р. Г. Інституційні засади формування системи судово-експертної діяльності в Україні. Дніпровський науковий часопис публіч ISSN 1813-3401. *Держава та регіонного управління, психології, права*. 2023. Випуск 2. С. 61-66.
3. Закон України "Про судову експертизу" від 25.02.1994 № 4038-XII (із змінами) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
4. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи. Наказ МОЗ України від 17.01.95 № 6 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>
5. Клименко О. С. Перспективи реформування системи судово-медичної експертизи в Україні. *Таврійський науковий вісник*. 2023. №1. С. 22-26.
6. Кримінальний кодекс України Міністерство охорони здоров'я України. К., 2001. № 25-26. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Хомутенко В. П., Хомутенко А. В. Інституційно-організаційне забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. №4(22). С. 59-79. URL: [https://org/10.32689/2617-9660-2022-4\(22\)-59-79](https://org/10.32689/2617-9660-2022-4(22)-59-79).